

МОЛОДНЯК

1939

П 84449/6

К. 6566

6

1930
732

ЧЕРВЕНЬ 1930

МОЛОДНЯК

50

V.N. Karazin Kharkiv National University

0118989

9

**ПРИЙМАЄТЬСЯ на 1930 рік
ПЕРЕДПЛАТУ**

КОМСОМОЛЬСЬКІ ТА ЛІТЕРАТУРНІ ОРГАНІЗАЦІЇ,
КУЛЬТОСВІТНІ УСТАНОВИ, КЛЮБИ, ВУЗ'и, ШКОЛИ,
ЧИТАЛЬНІ, ВСІ ПОВИННІ ПЕРЕДПЛАЧУВАТИ

МОЛОДНЯК

літературно-мистецький та громадсько політичний ілюстрований журнал-
місячник, орган ЦК ЛКСМУ

РІК ВИДАННЯ ЧЕТВЕРТИЙ
ОСНОВНІ РОЗДІЛИ ЖУРНАЛУ:

Літературно-художній (оповідання, романи, повісті, п'єси, нариси, етюди,
переклади з новин чужоземної літератури, поезії).

Літературно-критичний (статті, розвідки, літературні портрети).

Суспільно-політичний (статті, нариси, огляди).

Сатири й гумору (фейлетони на літературні теми, пародії, шаржі, літ-
есмішки).

Театр, кіно, образотворче мистецтво.

Побут (статті, нариси, листи з периферії).

Хроніка літературно-мистецька (закордонна, столична, провінційальна).

Серед книжок та журналів.

МОЛОДНЯК
МОЛОДНЯК

в и х о д и т ь щ о м і с я ц я (1—15 числа)
на 8—10 друкованих аркушів (128—160 стор.)

продається у всіх залізничних кіосках
Контрагентства Друку на Україні

На 1 рік . . . . . 4 крб. — коп.

На 6 міс. . . . . 2 крб. — коп.

На 3 міс. . . . . 1 крб. 10 коп.

На 1 міс. . . . . — крб. 40 коп.

Ціна окремого № (в роздрібному продажу)—50 коп.

„МОЛОДНЯК“ разом з щоденною газетою „КОМСОМОЛЕЦЬ УКРАЇНИ“—
80 копійок на місяць (пільгова ціна).

ПЕРЕДПЛАТУ НА „МОЛОДНЯК“ РАЗОМ З „КОМСО-
МОЛЬЦЕМ УКРАЇНИ“ МОЖНА ЗДАВАТИ ДО ВСІХ
ОКРУГОВИХ ФІЛІЙ ВИДАВНИЦТВА „КОМУНІСТ“.

АДРЕСА: м. ХАРКІВ, ПУШКІНЬСКА, 24,

В-во „РАДЯНСЬКЕ СЕЛО“, журнал „МОЛОДНЯК“

ДО ВІДОМА АВТОРІВ:

1. На рукописові обов'язково ставити справжнє прізвище автора і точну домашню адресу.
2. Рукописи до редакції треба надсилати чисто переписані од руки або на машинці на одному боці аркуша.
3. В рецензіях на книжки, крім назви й автора, треба зазначати видавництво, рік видання, тираж, кількість сторінок і ціну.
4. Неприйняті рукописи, менші як на половину друкованого аркуша, а також рукописи, що ухвалені до друку,—редакція не повертає.

K. 6576.

МОЛОДНЯК

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ
ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ
ІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ-МІСЯЧНИК

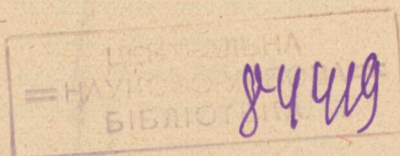
О Р Г А Н Ц К Л К С М У

ЗА РЕДАКЦІЄЮ

О. БОЙЧЕНКА, А. КЛОЧЧЯ, П. ЛАКИЗИ,
А. ВОРОБІНА, П. УСЕНКА

1930
73^а.

$\frac{6}{(42)}$

68
55

ЧЕРВЕНЬ 1930. ХАРКІВ

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літопису
Українського Друку“. „Картко-
вому репертуарі та інших по-
казчиках Української Книжко-
вої Палати.

9381
1085

П О Е З І Ї

МИКОЛА ШЕРЕМЕТ

КОЛГОСП

1.

Не все ще вивітрилось. Да,
іздавна в нас звичай прості:
коли приїхав, то сідай
за стіл із нами—будеш гостем.
Ви скалите приємно рот,
готові слухати тираду,
одвіку традиційну, про—
«ми чим багаті—тим і раді!».
І як у відповідь на це—
показують товар лицем.
Вже не повернуться, мабуть,
псевдогостинні давні дати.
Мені колгосп «Червона Путь»
всесильного надав мандата.
На право входу всюди й скрізь,—
в хліви, комори, клуні, стайні,
на огляд трактора, комбайна,
майстерні шорної,—дивись,
пиши, нотуй, хоч цілих три дні,—
у заклад—ваша об'єктивність!

2.

У стайні старанний режим,
у стайні свій суворий статут.
І от наперекір скажи,
попробуй проти його стати.
Зразковим стрінутий ладом,
ти входиш стримано й ніяко,
де пахне найтерпким вином
старої марки—аміяком.
Крізь сутінки залізних ґрат
ступаєте на чистий цемент.
У вас здивоване лице,
ваш мускул починає грати,
вам сяйвом миготить в очу—

од синьо-вороної сталі
колгоспівських славетніх стаєн.
Тут міти давнього цвітуть:
рисистий Схід, гаряча Азія...
Ось ви поставте за мету,
щоб визначити кров «Фанатазії»!
Чи зацікавтеся «Арго»—
онук «Синьора», син «Ельбруса»...
(Генеалогію його
я вам подати не беруся).
Я справлю вас, ви розпитайте,
щоб розказав про це бухгалтер.
І той, поправивши пенсне,
бочком повернеться до шафи,
дістане зшиток і почне
читати родословні графи.
І захопившись уцент
про першосортну чистокровність,
він з гордістю розкаже ще:
віддали скільки «тисяч кровних»
за маток чистої породи
з колишніх Хріновських заводів.
І усміхнеться.
Гуркіт грому,
згадає він на іподромі...

3.

Теплом віта затишний хлів,
стоять у ряд широкі стійла,
харчі звисають з берегів.—
ознака ситости й довілля.
Тут тиша, спокій—цілі дні.
Долівку начисто хтось вимів,—
І мешканкам не забруднить
своє дорогоціне вим'я,
набрякле жирним молоком,
крізь райдужне сплетіння жилок,
щоб жінка стислим кулаком
аж 30 фунтів спорожнила.
В колгоспі, як на п'єдесталах,
стоять п'ятнадцять «сементалок».
І знову (хоч нема ваги,
до мітології вертатись)
імення елінських богів
пороздано богам рогатим.

од синьо-вороної сталі
колгоспівських славетніх стаєн.
Тут міти давнього цвітуть:
рисистий Схід, гаряча Азія...
Ось ви поставте за мету,
щоб визначити кров «Фанатазії»!
Чи зацікавтеся «Арго»—
онук «Синьора», син «Ельбруса»...
(Генеалогію його
я вам подати не беруся).
Я справлю вас, ви розпитайте,
щоб розказав про це бухгалтер.
І той, поправивши пенсне,
бочком повернеться до шафи,
дістане зшиток і почне
читати родословні графи.
І захопившись ущент
про першосортну чистокровність,
він з гордістю розкаже ще:
віддали скільки «тисяч кровних»
за маток чистої породи
з колишніх Хріновських заводів.
І усміхнеться.
Гуркіт грому,
згадає він на шпідромі...

3.

Теплом віта затишний хлів,
стоять у ряд широкі стійла,
харчі звисають з берегів,—
ознака ситости й довілля.
Тут тиша, спокій—цілі дні.
Долівку начисто хтось вимів,—
І мешканкам не забруднить
своє дорогоціне вим'я,
набрякле жирним молоком,
крізь райдужне сплетіння жилок,
щоб жінка стислим кулаком
аж 30 фунтів спорожнила.
В колгоспі, як на п'єдесталах,
стоять п'ятнадцять «сементалок».
І знову (хоч нема ваги,
до мітології вертатись)
імення елінських богів
пороздано богам рогатим.

За пишні роги, стрункість стана—
ім'я одержала «Діана».

За очі, за рисунок нервів—
суворе назвисько «Мінерва».

Краса і гордість у дворі,—
(тут славу з користю сповито)
колгосп, за тисячу, торік,
купив трьох років «Єзуїта».

Онука «Франца» із Швайцарії,
непереможця в своїй царині.

Берем од ворога і друга,
ми, об'єктивність, перш за все,—
колгоспові — диплом несе
найоб'єктивніший—Округа.

4.

Я знаю: вимага читач
не так читач, а більше критик,
що треба б хиби одмічати,
і висвітлити їх уміти.

... А то про них немає й гадки—
мовляв, іде все рівно, гладко...

... Не візьмеш читача сюрпризом:
дипломами, чи першим призом...

Я сам—за правильний закон,
і за обов'язок міліції:

щоб не порушував ніхто
холодний трепіт вагівниці.

Я зрадив би собі і вам,
мій зацікавлений читачу—
коли б в колгоспівських хлівах
я протилежне не побачив.

Худих, скуйовджених корів,
низеньких, карликових коней,
що в них шляхетної крові
краплинки не було ніколи.

Всупільнений селянський скот,
недавно ще прийнятих членів,
оцінений у кілька сот,
без призвища і без імення.

Від них учора ще—узяв і
назавжди відцуравсь хазяїн.

Бо мисль у кожного одна:

«—Та то—утильсировина!».

ДМ. НАДІЙН

ПРО ВУГІЛЬ

Комсомолові України

Рівниною, вітром
Вагони гойдає
І сволоком котиться
Гуркіт по краю—
Од скляного Бугу
До скляного Дону,
Схвильованим степом
В просторінь бездонну;
І дзвонять уперто
Рейки з потуги
— По вугіль! По вугіль!
По вугіль! По вугіль!
Річища іржаві
Доріг несходимих
Побігли й потопли
У далях і в димах,
І кинуто місто
До вкляклого міста,
Де камінний заколот
Грима врочисто:
— Республіці дайте
Коксу й заліза,
Щоб встало риштовань
Багатолісся;
Щоб дим лоскотав
Димарні горлянки,
Щоб патос робочий
Кипів, як світанки!..
Високі приспиви,
Пронизливий протяг...
У сказі громохкий
Захеканий потяг...
По рельсах, як зміях,
Холодних і склизьких,
Грудьми поривайся,
Очима виблискуй,
Щоб в першім купе,
В смарагдовім вагоні,
Як скло позлотиться

Уранці навсонні,
Бригади не знали б
Байдужости чорної,—
Щоби клекотали
Хотінням незборним—
Республіці дати
Коксу й заліза,
Щоб встало риштовань
Багатолісся;
Щоб доменним гуком.
І тракторним ходом
Ступати по селах
Востаннє походом!...
І вітер, і заспів
Звивайтесь над ними,
Гордіться розгонами
Трудовими!
Над стуком кайла
В провалах бездонних,
За рухом величним
В змагання навгонах,
Над пісню гучну,
Що зазнала напруги:
— Про вугіль! Про вугіль!
Про вугіль! Про вугіль!

О. КОРНІЙЧУК

„КАМ'ЯНИЙ ОСТРІВ“

(П'єса на 4 дії, 9 картин)

ДІЄВІ ОСОБИ

Кость Костевич—професор,
Надія, його дочка—інженер
Семен Стратонович—її чоловік.
Вишневий
Діодор
Олена—студентка з відомої української родини
Ніна—медичка
Микола
Дмитро
Онський—професор
Робітники
2 мотористи
Комсомолка
Комсомолець
Корох
Сизий
Артем—інженер з робітників
Дама
Козуб—студент
2 студенти
3 студентки.

Д І Я. І

КАРТИНА І. (У вітальні)

О л е н а. І от, стою я на камені і дивлюсь на синій, синій Дніпро. А він зашумів, білою піною вкрився і з його хвиль вийшли запорожці. Обличчя суворі, мовчазні. Між ними сивий гетьман Сагайдачний. Він підійшов до мене і промовив: жінко українська, не забувай, що в тебе шумує кров великих лицарів. Я тихо відповіла: не забуду. Тоді ще більше зашумів Дніпро. Хвилі ростуть, ростуть, вдарили об камінь і я... (пауза) прокинулась.

Діодор. Який чудовий сон!

О л е н а. Коли прокинулась, я відчула в собі якусь силу...

Діодор. Живущу, живущу силу ви відчули, Оленочко, про яку пише Семен Стратонович: живуща сила, що народилась в глибині віків і таїться до цього часу в народі, зберегла нам міцну націю... Це святе зерно народ зберіг у пісні...

Вишневий. Ви надто спрощуєте. Наша пісня тут ні до чого.

Діодор. Як? Вона заховала душу народу, крізь віки пронесла багатющі скарби...

Вишневий. Ви наївні й смішні.

Діодор. Чому?

Вишневий. Українська пісня—пісня рабів. Нам потрібен європейський рух, динаміка...

Діодор. Я протестую. Наша пісня заховала в собі...

Вишневий. Од вас ще тхне хутором. Свідомий українець мусить, починаючи з філософії й аж до найдрібніших деталей побуту, проїнятися духом культурного Заходу.

О л е н а. Але ж наша пісня це—душа народу...

Вишневий. Я проти неї, я проти флегматичности, я за новий тип українця. На смітник рідненьку бандуру разом з ліричною душею.

Дехто. Браво, браво, Вишневий! Блискує!

Діодор. Що—браво? Я протестую. Чекайте, нам таких не треба!

Голоси. Треба... (сміх).

Ніна. Це рафінований буржуа.

Вишневий. Називайте, як хочете, але він, тільки він розбудить цю сонну дійсність, інших людей у нас нема. Все сміття, раби з жаб'ячою кров'ю.

Голоси. Правильно... Так...

Діодор. Що—так?... Я протестую! (входить Артем).

Ніна. Це надто гостро. Люди є...

Вишневий. Немає. Є перлини в брудних хвилях, а все останнє, коли б я міг, я б очими руками... (павза).

Ніна. Що? Душили б?

Вишневий. Так!

Артем. Спробуйте?

Вишневий. (здрігнув, чудно зігнулась голова, неначе увійшла в плечі, подивився навкруги, відступив назад).

Артем. Вишневий, ви божевільні, не бризкайте тут слиною, бо вас розітруть на порох...

Вишневий. Я божевільний? Це ви всю країну перетворили на будинок божевільних. Яскраве життя... творчі сили... Гостру думку, поривання... ви перетворили в що? Скажіть, в що?

Артем. Поривання!.. До кого поривання? До нашого горла? Руки одсічемо.

Діодор. Залишіть, залишіть, будь ласка. Всі ми українці, а так неначе вовки... Я вірю в те, що товариш Артем буде свідомим українцем. Його душа буде так, як і моя, тужити, марити і любити... Україну... В ньому прокинеться любов до рідного степу, до бідних замучених селян...

Артем. Це ви про замучених куркулів?

Діодор. Друже мій, почуття національні однаково притаманні всім шарам нашого народу.

Ніна. І що ви лякаєте куркулями, хіба я, інтелігентка, можу симпатизувати тільки куркулям? Це нісенітниця. Мої симпатії належать усьому українському народу, а не... (павза).

Артем. Продовжуйте, чого ж ви спинились?..

Ніна. Прошу: а не окремій клясі.

Артем. Це вас і поєднує з куркулями.

Діодор. Залишіть, залишіть, будь ласка... Власне кажучи, м-м, так би мовити, ви, товариш Артем, розумієте, що це складна проблема і кінець-кінцем, так би мовити, я хочу ще, власне кажучи, підкреслити... так... так... (входить Надія).

Надія. Артеме, пробач. Я трохи спізнилась. Фу, стомилась. Проєкт майже закінчила. Добре, що ти зачекав мене...

Артем. Все зробила?

Надія. Так, тільки одна деталь турбує. Пам'ятаєш я тобі ще тоді казала?.. Підем до мене... ти допоможеш мені... Прошу.

Артем. В цьому музеї я перебув кілька веселих хвилин.

Надія. Залиши їх... (пішли).

Вишневий. Я не розумію, що Надія знайшла в цьому некультурному інженерові?..

Олена. Я чула про нього неприємну новину: Артем за громадянської війни служив навіть деякий час у Чека...

Діодор. Що ви кажете? Ая-яй... Дочка відомого професора і... колишній чекіст... Я протестую...

Ніна. Кохання нищить усі межі...

Діодор. Як—кохання? А Семен Стратонович? Він же її чоловік!.. Ай-ай...

Вишневий. Метаморфоза. З об'єктивного вченого перетворитися в будівника соціалізму. Так народився ще один ренегат.

Олена. Який жах. Стати зрадницею української науки. А коли довідається її батько?.. Це ж трагедія...

Ніна. Покищо трагедія для Семена Стратоновича, і до деякої міри для... (подивилась на Вишневого і засміялась).

Вишневий. Ніно... Залишіть жарти...

Ніна. Жарти?.. Ви зблідли... ви хвилюєтесь...

Вишневий. Хіба можна не хвилюватись, коли верхівка нашої інтелігенції тріщить розлазиться?..

Ніна. (іронічно). Так, так...

Діодор. Але начого. Ми ще будемо протестувати... протестувати...

Вишневий. Протестувати? Треба конкретно щось робити. Сьогодні в газетах про українізацію Донбасу кричать, а наш інтелігент вже вуха розвісив. Хто б міг подумати, що поважні академіки сьогодні будуть їздити на шефство до Донбасу, розпинатись перед купкою зрусифікованих робітників, цілуватися з ними, а потім, повернувшись додому, порозвішують у себе на стінах шахтарське вбрання, кайла, лямпочки, шматки вугілля—дивіться, подарунки від українських пролетарів... (усміхається). Де вони? Я питаю, де ці пролетарії? Їх нема. Брудна комедія, якою отруїли всіх і всі ходять п'яні, белькочуть про українську пролетарську культуру...

Діодор. Та вони може й протестують в душі, але їх мабуть примусили...

Вишневий. Хто примусив? Самі поїхали. Чому не поїхав батько Надії? Чому? Бо він чесний вчений, єдина світла постать на нашому темному обрії... (дзвоник).

Всі. Професор... Професор... Професор... (входить Кость Костезич).

Професор. Даруйте, що спізнився... Зараз поїдемо. Перше, ніж їхати на острів, я покажу вам, панове... книжки, а все останнє там... Семен, іди готувати світлини. Прощу до кабінету.

КАБІНЕТ (Маленький екран)

Професор. Зараз ми оглянемо низку старовинних пам'ятників... Прощу... (на екрані—церква). Цю церкву збудовано у 18 сторіччі, коштом славного осаула запорозького війська Микити Бондаря.

Студент. Яка чудесна орнаментика!

Діодор. Чисте українське мистецтво.

Олена. Яка краса!

Ніна. В чому? Я не бачу. Якись порепані, незграбні...

Діодор. (перебиває). Що ви, що ви, Ніночко?... Подивіться ближче. Це ж вам чистий український стиль. Як ви не відчуваєте? Це ж історія!

Професор. Прошу далі (знов світлина). Ці ікони розмальовані українськими художниками того часу. Великі були майстри. Що вони вам нагадують?

Діодор. Обличчя святих скидаються на наших гетьманів...

Професор. Хто це сказав?

Діодор.. Я... я...

Професор. Діодор... так. Ви маєте рацію. Дійсно, це не мертві обличчя італійських майстрів, а відбиток часу... Тому, й цінні вони для нас.

Діодор. Кожна риса, немов жива... Дихає історією.

Професор. А ось острів, на який ми зараз поїдемо. Там є великий і цінний пам'ятник української нації... Прошу (знов світлина). Ось напис на камені... І цей пам'ятник мають знищити!

Діодор. Як?

Олена. Хто? Який жаж!

Вишневий. Пам'ятник мають знищити будівники електростанції. Бачите, їм каменю не вистачило.

Діодор. Це божевілля!.. Треба протестувати!

Вишневий. Ми мусимо організувати себе і всіх, що з нами. Головою накласти, але припинити знущання над пам'ятниками великого Запоріжжя. Треба зв'язатися з нашими людьми в округах і справу знищення пам'ятника використати для ширшої боротьби.

Діодор. Правильно.

Семен. Боротьба за пам'ятник мусить перетворитися на боротьбу за націю, за визволення...

Діодор. Тс... Спиніться (підбіг до дверей, повернувся).

Семен. ... за визволення України!..

Студент. Від імени кращого студентства, що сьогодні виключено з ВУЗ'ів, я запевняю вас, професоре, що ми станемо в перші лави борців за Україну.

КІМНАТА НАДІЇ (Темно)

Артем. Я сьогодні з робітниками їду на Дніпро свердлити діри в каменні.

Надія. Наші теж їдуть на острів.

Артем. Подивитись на нього в останній раз?.. Нехай поспішають.

Надія. Я боюсь, щоб часом чого небудь не сталось... Я відчуваю...

Артем. Що? Чого ти хвилюєшся?

Надія. Коли вони довідаються про знищення острова, то мобілізують усі сили, щоб не дати. Я їх знаю.

Артем. Я б хотів зустрітись, побачити тих професорів, ту інтелігенцію...

Надія. Артем, не думай, що це все так просто. Ти їх не знаєш. Вони можуть піти на все. Для них—знищення пам'ятника—це тільки зачіпка для боротьби. Розумієш?

Артем. Так, розумію. Ну що ж? Нехай спробують. Я піду... Не спізнись. (вийшов, Надія їде до кабінету).

КАБІНЕТ ПРОФЕСОРА.

Професор. Тільки ті нації можуть жити, розвиватись, що зберегли свої пам'ятники. Чехи колись підробляли, аби тільки довести свою спроможність. Українці мають великі пам'ятники, і серед них один з кращих—це напис на «Кам'яному острові», до якого ми зараз поїдемо й оглянемо. Прошу. Молодь хай буде горда з того, що має славне минуле своїх батьків... (проходять).

Вишневий. (дивиться на Надію). Славне минуле своїх батьків і ганебне майбутнє нащадків.

Надія. (різко). Що ви цим хочете сказати?

Вишневий. То я так, товаришко Надіє, про декого.

(Надія повернулась, хоче йти, її спинив Семен Стратонович).

Семен. Надіє...

Надія. Слухаю.

Семен. Ви вже звільнилися?

Надія. Так.

Семен. Можна говорити?

Надія. Прошу.

Семен. Я хотів би знати, кінець-кінцем, що потрібно цьому інженерові тут... у нас?

Надія. Ти хочеш сказати, що Артемові потрібно від мене?

Семен. Так, коли хочеш, це вірніше.

Надія. Відповідаю востаннє: це моя справа і вам будь-яких пояснень давати не збираюсь.

Семен. Надіє, це не жарт. Розумієш, ти моя дружина, дочка, українського вченого, ти дозволяєш собі зустрічатися з ним...

Надія. Прошу не кричати.

Семен. Тут мало кричати. Ти зраджуєш не тільки мене, ти зраджуєш ідеї нації... ти!..

Надія. Що?

Семен. Ти—ренегатка!.. Продаєш націю, продаєш себе!.. ти... ти... повія!..

Надія. Маєш... (б'є по обличчю).

Діодор. (надійшов). Прекрасно! Семене Стратоновичу, ми на вас чекаємо.

Надія. А тепер їдь на острів.

КАРТИНА ДРУГА (Темно).

(На кам'яному острові).

СЦЕНА I.

Діодор. Який чудесний краєвид!..

Олена. А сивий Дніпро!..

Діодор. Яка краса!.. (співає).

Човен хитається серед води,

Плеще об хвилю весло...

Люба дівчино, прийди-и...

Олена. Тихо, тихо шумить вода, немов у таємничому сні... Котяться хвилі... Слухайте, Діодорчику, ця чудесна музика...

Діодор. Оленочко, ці могутні скелі, таємнича музика хвиль зворушує моє серце... Як хороше... Тільки тут, де колись лицарі великого Запоріжжя на чайках виходили в Чорне море... славоньки здобути, тільки тут можна без слів розуміти один одного. В спогляданні цієї краси відчуваєш себе таким маленьким, самотнім... Хочеться чогось такого, чогось такого... (обнімає Олену).

Олена. Діодорчик...

Діодор та Олена. (співають).

Човен хитається серед води

Плеще об хвилю весло...

Люба дівчино, прийди-и-и... (сцена повернулася).

СЦЕНА 2.

Семен. Який чудесний краєвид!..

Козуб. А сивий Дніпро...

Семен. Яка краса!..

Вишневий. Краса... Але не для нас. Відродження країни, її культура іде не нашими шляхами. Ми сподівались на одне, але треба сьогодні ставити крапку. Боротьба, тільки боротьба й боротьба.

Семен. Знайомтесь. Це студент Козуб. Тільки що приїхав з села. Там цікаві події.

Вишневий. Приємно. Ви з якої округи?

Козуб. З Подільської... Організацію створено. Я поінформую вас...

Вишневий. Добре, добре. Ми розуміємо. Село наелектризоване колективізацією. Треба швидко торкнутись до нього, щоб загреміло по всій Україні, бо коли збудують цю електростанцію, то тоді нам ніхто не повірить. У цьому будівництві наша смерть.

Семен. Вони будують скаженим темпом.

Вишневий. А зараз або ми, або вони.

Козуб. Чекай хвилини не можна... На села хмарою пішла сарана. 25 тисяч робітників—це не жарт.

Вишневий. Ми живемо на динаміті. Потрібна тільки іскра. Потрібен хоч маленький вибух, щоб почули нас за кордоном і нам допоможуть.

Семен. А зараз ви повертайтеся на села, зв'яжіться з іншими округами, агітуйте.

Вишневий. Пізно агітувати. Країна клекає. Десятки тисяч заможних господарств пускають на вітер. Історія людства не бачила ще такого ганебного експерименту. Потрібен міцний, організований опір. Озброєна си-

ла—це основа нашої роботи. Тримайте зв'язок з Семеном. Не сьогодні—завтра чекаємо людей з-за кордону, тоді вас викличемо на нараду.

Семен. Використовуйте все. Компромітуйте робітників. Впливайте на жінок.

Вишневий. А головне—дбайте за міцну організацію. Об'єднуйте сили.

Семен. На боротьбу!

Козуб. І жорстоку!

Вишневий. На смерть!!

(Сцена повернулась).

СЦЕНА 3.

Професор. Який чудесний краєвид!

Ніна. А сивий Дніпро!..

Студент. Яка краса!..

Професор. Ось тут, де ми стоїмо, на цьому камені ці вирізьблені літери руками запорожців промовлятимуть завжди про ці славні минулі часи нашої нації. Там колись з піни порогів городовито виринали чайки наших лицарів. Про їх одважність була слава на весь світ. А там в неосяжних степах тільки тирса шелестіла. Цю віковічну тишу мовчазних степів порушала чайка, або переможний дзвін козцьких мечів. Родюча земля наша, бо кров'ю лицарською полита. Ці кам'яні скелі—свідки жажливої споконвічної боротьби українського народу за свою державу. Сьогодні тільки тут, серед них, вільно дихаєш у шумі дніпрових хвиль, чуєш чарівну музику минулих днів...

Діодор. Пробачте, Кость Костевич, а зараз остаточно з'ясовано, що це написи гетьмана Сагайдачного?

Професор. Майже остаточно. Я дотримуюсь тієї думки. Правда, зі мною полемізує вже тридцять років один львівський учений, він видрукував з цього приводу понад 50 статтів, але я останнім 20-им томом своєї праці про цей пам'ятник, здається покладу край суперечці... Я довів остаточно...

Олена. Яка велика праця!.. 20 томів про пам'ятник...

Діодор. 30 років невтомної наукової роботи.

Олена. Геніяльна людина!

Діодор. Світовий учений, у нас тільки не знають, але колись будуть дякувати.

Професор. У цих зелених степах розкидані високі могили, он, дивіться, ось та найвища могила заховала славних лицарів Великого луку... Загинули підчас нерівного бою з турками. А от та, середня могила—вона найцікавіша...

СЦЕНА 4. (сцена повертається)

Корох. Який чудесний краєвид!..

Сизий. А сивий Дніпро!..

Корох. Яка краса. Віки летять, мільйони кубів сонної води. Скільки сили!...

Сизий. Розбудимо, прокинеться старенький Дніпро, заговорить, зашумить у турбинах.

Корох. І обору́дувала ж природа нашу країну!.. Води, каменю, скільки хочеш. У берегах різні глини, а на дні пісок, мов золото.

Сизий. Хороша країна... Матеріальна. Тільки встигай будувати.

Корох. Ех, багатюща країна, правильно, браток. Так що ж, крутити будемо?

Сизий. Тільки роби діру глибоку, щоб динаміту влізло багато, а те бачиш, яка велика каменюка...

Артем. *(входить)*. Товариші. Що ж це ви сидите, нічого не робите?

Корох. Та ми в історію залізли, товариш інженер... Сизий аж вірші почав читати. Тут написи...

Артем. Давайте, давайте діри робить, написи я зфотографував, не турбуйтеся. Швидче товариші, станція чекає на камінь.

Сизий. Ми зараз. В момент.

Корох. Понятно, товариш інженер. У півщота зробимо *(беруться до роботи)*.

Артем. Починайте тут, а я зроблю розмітку далі... *(робітники ластиють струмент. Надходить група з професором)*.

Професор. Зараз ми побачимо найкращий пам'ятник нашої історії. На камені висічено літери. Ось вони *(побачили робітників)*.

Діодор. Там щось роблять.

Вишневий. Що ви тут робите?

Корох. Свердлимо діри в камені. Ви, товариші екскурсія, перейдіть на той бік, бо тут нам треба працювати.

Професор. Де діри?

Корох. Ось тут... там..

Професор. Це пам'ятник нашої історії, чи знаєте ви, що робите? Спиніться.

Корох. Непонятно, папаша, що ви хочете? Нам станцію треба закінчити. Каменю не вистачило.

Вишневий. Ви не маєте права нищити історичні написи.

Сизий. У нас тисяча чоловік без роботи.

Корох. Та що там тисяча чоловік. Ви мені скажіть, чому ці букви... хоч би цей твердий знак, важливіший за нашу станцію? От, скажіть...

Професор. Тому, що це пам'ятник для народу. Це його історія.

Сизий. Ну, а станція? Це для кого, для бога чи що?

Корох. Брось Корох дискусувати. Починай.

Діодор. Ви... запроданці... мусите припинити зараз же... припиніть!

Артем. Що таке? Що припинить?

Корох. Та от, товариш інженір, заважають...

Вишневий. Ми хочемо знати, за чим проектом руйнується острів? Хочемо припинити знищення пам'ятника.

Артем. Проект мій. Ну й що ж?

Професор. Ваш? І ви—українець?

Артем. Я—українець.

Професор. Ви не українець... Українець не буде нищити Україну... і історію її славної традиції—пам'ятники.

Корох. Папаша, он бачите, то наш живий пам'ятник.

Артем. Мертві пам'ятники нас не спинять. Ми затоплюємо цілі села водою... Навіки вкриваємо їх, щоб потім бризнути мільйонами вогнів на всю країну. А ви що ж, хочете, щоб нас спинили ці мертві літери?

Професор. Мертві? Як мертві? Це кров'ю писана історія... Справжня історія України, а ви нищите ознаки нашої нації... Нарід навіки запламує вас. Століттями тягнулись чужі, брудні пальці... до горла українського генія вільности. Сплундрували тихий степ. Одняли язик у мільйонів. Але то був ворог, його видно було, з ним можна було боротись, а ви... а ви отруїли народ. Такої облуди ще не знала історія... Ви—запроданець. Найбільша чорна пляма нашої історії припадає на ваші роки... на роки вашого хазайнування... Чуєте ви?..

Артем. Не чорна, а червона... (до робітників). Товариші, свердла в камінь.

Робітники. Єсть (задзичали свердла).

(Завіса).

ДІЯ ДРУГА

Вишневий. Здається, все гаразд. Скандал зробимо не абиякого розміру (входить Семен Стратонович). Ну що. Як здоров'я Костя Костевича? В якому стані його серце?

Семен. Погано. Зовсім погано. Дихати немає чим.

Вишневий. Але ж у нас нарада. Ми скликали людей. Буде професор Онський. Кость Костевич мусить з ним говорити. Наряду зірвати не можна.

Семен. Кость Костевич знає. Він сказав, що за всякого стану вийде.

Вишневий. Добре. До нього нікого не треба пускати. Головне—не пускайте до нього Надії...

Семен. Чому? Я тебе не розумію... Вона ж дочка.

Вишневий. Так, дочка. Але вона у близьких, навіть приятельських стосунках з інженером, за проектом якого руйнується острів... вам це відомо?

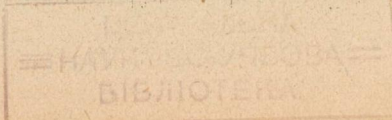
Семен. Вишневий, я прошу вас покищо обережніше... Будь-які висновки робити ще зарано.

Вишневий. А я думаю, що вже час робити висновки. (На нього пильно подивився Семен). Ну добре, може я помилився. Побачимо сьогодні на нараді... До речі, ти ходив до професора?

Семен. Так. Але жалкую, що пішов.

Вишневий. Що трапилось, він теж хворий?

Семен. Хворий—тільки на голову.

Вишневий. Не розумію. Ти чогось схвилюваний?

Семен. Як же не хвилюватися? Я йому все розповів... про загрозу пам'ятникові, про нараду...

Вишневий. А він?

Семен. А він замість обурення став філософствувати, про нову еру, про пролетаріят, будівництво, ну просто як з передовиці провінційальної газети.

Вишневий. Так. Швидко перефарбувався...

Семен. Мабуть зовсім збожеволів на старість.

Вишневий. Хто б міг подумати?

Семен. А як Діодор? Сповістив?

Вишневий. Буде.

Семен. Ніна?

Вишневий. Так.

Семен. Надія є?

Вишневий. Нема. Була, але до неї приїхав...

Семен. Хто? Знову Артем?

Вишневий. Артем. З ним вона вийшла.

Семен. Знову він з нею. Наволоч! Ну скажи, що мені робити?

Вишневий. Поговори з нею серйозно.

Семен. Не можу. Сил не вистачає. Вона стала, як вогонь. Я просив, загрожував. Жах один...

Вишневий. Заспокойся... Мені соромно слухати. Ти зараз схожий на гістеричну жінку.

Семен. Я схожий на гістеричну жінку? Так... Не треба... Не треба.
(ввійшов Діодор).

Діодор. Фу, втомився... дайте води.

Вишневий. Ну що? Кажіть хутчій.

Діодор. Зараз, зараз (п'є воду). Здається легше. Ви розумієте, моє серце завжди...

Вишневий. Залишіть ви про серце, я ж вам не лікар. Кажіть, були у професора?

Діодор. Був, два рази був. Перший раз не застав. Чекав годину.

Вишневий. (Різно перебиває). Ну, а другий раз?

Діодор. Ну, а другий раз застав. Професор якраз обідали. Я привітався. Уявіть собі, професор запросили мене до обіду... (поважно). Так, так. Запросили до обіду.

Вишневий. (перебиває). Ну... ну... ви пообідали?

Діодор. Якраз ні. Я подякував і відмовився... Розумієте, якось...

Вишневий. Та це, зрештою, не цікаво. Швидче до діла.

Діодор. Я протестую, ви мене перебиваєте.

Вишневий. Ну, добре, добре, далі.

Діодор. Ми пішли до кабінету, і я почав йому говорити. Так і так, а потім отак. Острів з пам'ятником загине,—треба діяти рішуче. Культура гине. І я запросив його на нараду.

Вишневий. Яке на нього усе це справило вражіння?

Діодор. О, надзвичайно велике. Він протестував.

Вишневий. Прекрасно. Що саме говорив?

Діодор. Власне... він нічого не говорив...

Вишневий. А як же?

Діодор. Мовчав.

Вишневий. Та звідки ж ви знаєте, що він протестував?

Діодор. Він од хвилювання, мабуть, не міг і слова вимовити. Я так на нього вплинув... Ой-ой-ой, щоб ви бачили...

Вишневий. Дав згоду прийти?

Діодор. А як же, неодмінно буде. Ви знаєте, Вишневий, я все більш переконуюсь, що я блискучий промовець, я з таким запалом, з таким темпераментом говорив професорові...

Вишневий. Вірю, вірю вам. Ідіть швидче, сповістіть учителя.—Це своя людина.

Діодор. Добре, добре. Я встигну. Ой тільки моє серце... (виходять Ніна й Олена).

Ніна. Ми, здається, спізнались. Доброго здоров'я...

Олена. Діодоре, Діодорчику, чому ж ви не зайшли за мною? Я вас чекала... Ой, Діодорчику, ви починаєте мене зраджувати.

Діодор. Що, що, ви, Оленочко? Ви ж знаєте, як я шаную вас і... точка.

Ніна. А чого у вас таке кисле обличчя?

Діодор. Що ви, що ви, Ніночко, у мене обличчя завжди солодке. От тільки серце знов починає мучити... (дзвінок). Ой!.. (Олена вибігла).

Ніна. Діодоре, що з вами?

Діодор. Серце...

Ніна. Ах, серце... Бідний ви. (вбігає Олена).

Олена. Діодорчику, вам телеграма.

Діодор. Ой, у мене аж тут закололо, давайте...

Олена. Ні, ні, так зразу не дам.

Діодор. Ви жартуєте, це не мені.

Олена. Не вірите? Я вам покажу, тільки одне прізвище... ось читайте... кому?

Діодор. Діо... ой, так, мені, Оленочко... Давайте зараз же, бо моє серце не витримає. Дайте, бо я хвилююсь (вихопив).

Ніна. Щось приємне? Звідки телеграма?

Діодор. З дому, з дому. Діла ідуть гаразд. Татко сповіщають. Ось слухайте: «Врожай слава богу, добрий 2 тисячі пудів, точка». Розумієте, яка приємна й багатомовна точка? «За місяць приїду до міста, точка».—Це значить татко приїде підшукувати покупця. Прекрасно. Розумієте, багатюща природа на нашій Україні. Родюча земля українська.

Олена. А скільки у вашого татка десятин?

Діодор. П'ять.

Ніна. І дві тисячі пудів на п'яти десятинах?

Діодор. (сміється). Які ви наївні. Пишеться п'ять, вимовляється між нами—дванадцять. А молотарка людям молотить, а з половини засіває татко. Він великий філантроп, дивитись не може, коли хтось не обсіється. Зараз же допомагає з половини всім біднякам. Отак воно й назбирається, 2 тисячі пудів...

Олена. У нього справжня українська душа. Нашому селянинові завжди був притаманний дух певного аристократизму й філантропії (дзвінок).

Вишневий. (вийшов. Олено, зустріньте (входить професор Онський)).

Онський. Доброго здоров'я...

Вишневий. Дуже приємно, дуже приємно. Сідайте... Це наша молодь, гурток чесних, свідомих українців...

Онський. Так, так, свідомих українців... Добре, а де ж Кость Костевич?

Вишневий. Зараз буде. Семене Стратоновичу, попросить його. (До Онського). Кость Костевич такий хворий, ми потерпали, що він не знесе такої втрати.

Онський. Кость Костевич хворий? Та що з ним? А що власне від мене хочуть? Я не розібрав... До мене приходила якась молода людина, але щось так плутала, що я ніяк не доберу, в чім справа?

Вишневий. У вас був Діодор, один з членів нашого гуртка. Ось він. Діодор. Я... власне я...

Онський. А, так, так, ви... (до Вишневого). Так розкажіть, що саме трапилось, бо він говорив про якусь загрозу нації, щось таке плував...

Діодор. Я протестую, Ніночко... Я йому так блискуче, красномовно розповів про все, а він каже, що плував. Це наклеп... (входить Кость Костевич).

Професор. А, Денисе Петровичу... Потурбували ми вас, потурбували. Але ж справа надто важлива... прошу до мене (пішли).

В КАБІНЕТІ

Вишневий. Усім вам вже відомо, для чого ми зібралися тут. Кожен з нас має одважне серце, щоб, не боючись нікого, рішуче протестувати проти знищення ознак української нації. Ми склали листа, в якому протестуємо (входить Надія) проти ганебного руйнування країни. Листа підпишемо ми, краща частина української інтелігенції, надішлемо його у Львів, і нехай знає увесь культурний світ, що твориться на Україні, що є люди, які не будуть мовчати... Прошу кожного підійти, прочитати цього невеличкого листа й підписати. Я підписую перший. Прошу. За Кость Костевичем просимо професора Онського.

Голоси. Просимо. Просимо.

Онський. Ви що ж, жартуєте, чи я чогось не розумію? Нащо ця комедія?

Вишневий. Це трагедія, розумієте, трагедія для нашої нації!

Онський. Трагедія? В чому?

Семен. З-за якоїсь електростанції нищать пам'ятник українського народу...

Онський. Українського народу? Я гадаю, що народові більше потрібна електрика, в ім'я якої руйнують острів. Там є пам'ятник, але при всій моїй повазі до наукових студій Костя Костевича про пам'ятник, я все ж таки підписати листа не можу, бо не вірю, що народу потрібні більше написи на камені, ніж електрика, яка вперше в нашій історії буде працювати на нього ж.

Семен. Не вірите? Хіба ж ви не бачите, що Росія висмоктує все з України? Все рвуть. А ми ходимо, дивимось і не віримо.

Онський. Спокійно. Наші республіки не рвуть, а допомагають.

Семен. Допомагають?.. Чим? Допомагають зняти останню сорочку? Так?

Онський. Зняти сорочку? Я не збагну. Ви або хворі, або засліплені чимсь іншим. Ви ж культурна людина, ви ж знаєте більш, ніж хто, що історія панівних класів України, це ганебна історія купівлі й продажу мільйонів людей і зараз, коли країна стала на справжній шлях, народ у напруженні, в шаленому темпі будує...

Семен. Що будує? Де? Скажіть, чому автомобільний завод заклали в Нижньому Новгороді, чому там, все в Росії, а у нас що? Дніпрельстан будують. Будують, і мабуть сто років будуватимуть, бо ним хочуть одвести очі, мовляв, ми для вас, ого-го. Радійте, хохли (сміх).

Онський. Дніпрельстан... Очі одвести! Ви що ж, збожеволіли? Ви жартуєте з цією величною будовою? А поза нею Тракторбуд, нові домни, копальні, цукроварні, сотні нових (пауза). Але хіба ви зрозумієте, ви, безнадійно хвора людина, на жахливу хворобу... На зоологічний шовінізм...

Вишневий (голосно). Ви... ви..., що все життя працювали на українській ниві, ви таке говорите, ви відмовляєтесь?

Онський. Рішуче відмовляюсь, і вам не раджу... (бере капелюх і хоче йти).

Професор. Денисе Петровичу, даруйте, але ваша відмова гідна боягуза...

Онський. Я не боягуз, а чесний громадянин, і ним хочу бути (вийшов).

Професор. Це чесність... чесність... Ви її продали... Ідіть, ми самі... самі... без вас, боягузів... Самі будемо боротись... В історії так було не раз... Сьогодні острів нищать камінний, але людський—ніколи.

Вишневий. Легкодухим не місце серед нас. Прошу, підписуйтесь.. Прошу (до Діодора). Нічого не можна розібрати. Напишіть чітко...

Діодор. У мене щось рука тремтить... Нерви... серце...

Вишневий. Надіє, прошу.

Професор. Наша Надія підпише... Її рука не затремтить.

Надія. Я не підпишу.

Професор. Не підпишеш? І ти станеш зрадницею? Ти підпишеш...

Надія. Я не підпишу!

Професор. Так... Рідна дочка—ренегатка... Іди... іди звідси... Скликай своїх друзів, щоб зараз же розстріляли мене.

Всі. Заспокойтесь, заспокойтесь... (виводять професора).

Вишневий. Раби, легкодухи! Життя віддав би за один момент, щоб підкласти під цю землю динаміту... Динаміту!.. Під цю країну... підпалити ґноти і йти за ними... горить, горить. Торкнулось, і раз... летять шматки... уламки... все в порох... (входить Семен Стратонович схвильований). Що?

Надія. Смерть?

Семен (дивиться на Надію). Чесне серце не знесло ганьби.

(Темно).

КАРТИНА IV. (У професора).

(Біля портрета Костя Костевича).

Діодор. Покотилось ясне сонечко... Чорними хмарами вкрилося небо, і темно, темно на нашій бідній землі...

Студент. Спи спокійно наш дорогий учителю. Ти помер, але... у моїх грудях клекоче твоє серце.

Олена. Я... я... не можу-у...

Діодор. Заспокойтесь, Оленочко, ми мусимо бути міцними й протестувати. Так, так, ми ще будемо протестувати (пауза). Я піду вип'ю води, а то моє серце не витримає.

Олена. Ніколи не забуду, як небіжчик стояв на острові, розказував про далекі минулі дні, у нього святим вогнем горіли очі... Яке надхнення почувалось у кожному слові...

Діодор (у другій кімнаті). Ніхто... ніхто... Ох, як тяжко... Ось той лист, що підписували разом... Ще не висох атрамент з твого рішучого підпису, а тепер тебе немає. Ти залишив нас. Ох, як важко. Доведеться викреслити своє прізвище... Зламався... не витримав олівець... чим же, чим? А, я краще одірву своє прізвище (входить до I кімнати).

Учитель. Дорогий наш Кость Костевич, твоїх двадцять томів є великий вклад у нашу культуру... Молодь мусить пильно вивчати твою працю, щоб загорітись любов'ю до свого краю й ненавистю до всіх ворогів. Яка жахлива смерть!

Діодор. Рідна дочка загубила свого батька... Коли б вона підписала листа, може б і не спинилось благородне серце... Ми прислухались до своїх батьків, укупі з ними плекали ніжні почуття, любов до нашої нації, молодь шанувала вітчизну, а зараз що? Пошани немає, сором, сором за наше покоління.

Олена. Важко знести цю велику втрату... (підходить до II кімнати, іде до стола). Кілька годин тому ми підписували разом з тобою цього листа. А зараз... О! Хто ж це викреслив своє прізвище? Діодорчик? От і маєш. Як так, то і я викреслю (викреслила й вибігла).

Діодор. Спи спокійно дорогий Костянтин... Тобі мій останній дарунок... (розгорнула жовто-блакитну стрічку).

Діодор. Ой, ой, що це у вас, національна стрічка? Сховайте, сховайте... А то ненароком хтось побачить...

Дама. Я цю стрічку покладу за раму...

Учитель. Тут десь була вода... Була вода... *(бере листа)*. Дорогий Костянтин... Я хоч і викреслюю свій підпис, але я буду завжди.. *(викреслив і вибів)*.

Надія. *(Увійшла, узяла листа. Дивиться. Пішла до дверей)*.

Олена. Ми йшли завжди за нашим великим навчителем. Присягаємось тут, перед твоїм портретом, що будемо йти проти хвиль, понесемо твої думки...

Діодор. Так, так, присягаємось, що будемо завжди з такою ж рішучістю як і при тобі підписували листа за кордон, боротись за нашу Україну. Будемо непохитними борцями за нашу націю. Ми будемо протестувати, нас мало, але ми... ми... поборемо. Над твоїм портретом присягаємось, наш дорогий учителю.

Учитель, Олена, Дама, Діодор. Присягаємось, присягаємось, присягаємось! *(Увійшла Надія. Стала. Довга павза)*.

Надія. Своєю присутністю я не зіпсую вашої урочистої присяги?

Діодор. Ніхто не перешкодить нам.

Дама. Ви ренегатка.

Олена. Це ти винна в його смерті!

Учитель. Ви—зрадниця. Ви... ви... Я не можу вимовити, хто ви...

Надія *(усміхнулась)*. Чому? Кажіть усе... Ну, не спиняйтесь, я з задоволенням слухаю вас. Чи може соромиться?

Дама. Вона сміється... Вона вже збожеволіла.

Надія. Я божевільна?

Діодор. Ні, ні, вона не божевільна, вона прийшла, щоб нас образити, але ми протестуємо.

Надія. Вас образити? Вас не можна образити. Навіть коли б я бажала, то не можу, бо ви самі, ваше існування є найбрутальніша образа для нашої країни.

Діодор. Для вашої комуністичної країни!..

Надія. Так, для нашої комуністичної України ви—образа.

Діодор. Я пропоную виконати святий заповіт Костя Костевича.

Надія. Який?

Діодор. Зараз ви почуєте. Це вам моя остання відповідь. Дорогий Кость Костевич, ми пам'ятаємо твій заповіт і зараз його виконаємо *(до всіх)*. Поверніться плечима до цієї жахливої ренегатки, мовчіть і бойкотуйте...

Надія. Ви ще будете говорити. Мовчите? А ви пізнаєте цей лист?

Олена. Ой, не треба.

Учитель. Що ви робите?

Діодор. Ми протестуємо, поверніть листа...

Надія. Дивно. А де ж заповіт? Швидко зламали його... Ви краще мовчіть, бойкотуйте, а я сама прочитаю вам, хто вже встиг себе викреслити.

Діодор. Ми не будемо мовчати... Зараз же поверніть листа.

Надія. Я поверну, тільки не вам.

Діодор. Не нам? А кому ж?

Олена. Що ти хочеш зробити?

Діодор. Ми... ми... примусимо вас повернути.

Надія. Примусите? Забирайтесь звідси геть... поки я не взяла вас за комір і не витягнула на світло. Забирайтесь (всі виходять. Залишається тільки Ніна). А ти чому?

Ніна. Надіє, я починаю розуміти... все це гидко, брудно. Ти не думай про мене, що й я така... Я не з ними. Прощай.

Надія. Прощай (світло гасне).

Фрагменти різних площин

I

Семен. На таємну нараду...

Вишневий. Скликати всіх.

II

Козуб. Човни?

Матюшенко. Будуть...

III

Семен. В ночі... острів...

Вишневий. У повітря.

IV

Козуб. Робітники... Артем...

Матюшенко. Розлетяться в шматки...

V

Семен. Робітники? Артем?

Вишневий. Розлетяться в шматки... (темно).

Ніна. На.. Надіє... Надіє...

Надія. Що таке? Ти тремтиш, Ніно, що з тобою?

Ніна. Не знаю. Сама не знаю. Я тільки що чула. Жах, що робиться тут, серед цих стін.

Надія. Де? Що?

Ніна. Там, у кімнаті. Вишневий і Семен умовлялись... До мене долітали уривки...

Надія. Що? Що? Що ж саме, кажи?

Ніна. Вночі... острів у повітря... робітники... Артем... у шматки.

Надія. Що? В шматки? Далі. Що далі?

Ніна. Не знаю нічого. Це все, що почула.

Надія. Вони там?

Ніна. Не знаю. Що ж робити? Все стане зараз же... Надіє, швидче.

Надія. Чекай, чекай, усе переплуталось... Острів... робітники... Артем... треба зараз же попередити їх. Сповістити Артема.

Ніна. Ідемо зараз же до нього.

Надія. До нього. Так, так, до нього... А коли спізнаємось? Ні... телефоном швидче (схопила телефон). Станція! Станція! 17-02, станція? Станція? Слухаю... Де Артем? Немає? Де він, скажіть швидче? Я питаю, де він?

Дмитро. Не знаю. Хто говорить?

Надія. Надія.

Дмитро. Артем... На острові... виїхав на острів..

Надія. Швидче, швидче, попередьте його... вони загинуть...

Дмитро. Хто?

Надія. Робітники... Артем...

Дмитро. Що таке? Загинуть? Кажіть ясно.

Надія. Попередьте їх швидче!

Дмитро. Не чую, не чую.

Надія. Сьогодні вночі... острів. Робітники... в шматки... швидче, швидче, швидче!

(Завіса).

ДІЯ ТРЕТЯ.

КАРТИНА V. («Баль»).

Дама. Яка жахлива ніч...

Вчитель. Бурхлива...

Козуб. Такої ночі тільки й робить...

Студентка I (в танку). Я вже стомилась. Коли ж він прийде?

Студент I. Колись прийде... тримайтесь.

Дама. Але чого ж його й досі нема?

Учитель. Може що трапилось?

Козуб. Нічого не трапилось. Все йде як слід. Він зараз буде.

Студентка II. Я вся тремтю...

Студент II. Треба звикати.

Учитель. Я більше не можу чекати. Я пропоную розійтись. Семене Стратоновичу, в інтересах загальної справи я пропоную розійтись. Ми зберемось завтра. Я боюсь, що Вишневий...

Семен. Не хвилюйтесь, він зараз мусить бути. Не хвилюйтесь.

Учитель. Але ви теж хвилюєтесь?

Семен. Я? Ви помиляєтесь. Я вірю в Вишневого більше, ніж хто. Чекаємо спокійно.

Козуб. У нас на селі майже щоночі такі перепльоти.

Студентка I. Я боюсь... Я піду.

Студент I. Незручно. Почекайте.

Студентка II (в танку). Може їх викрили?

Студент II. Цього не може бути.

Семен. Не хвилюйтесь, він зараз буде... Танцюйте, щоб почувалось, що тут іменини. Танцюйте й ви...

Дама. А де ж це наша Оленочка, наша дорога мениниця? Пам'ятаю її ще маленькою. Така гарненька дівчинка...

Козуб. Гарненька дівчинка... Гарненька дівчинка (*витягнув револьвер, подивився і сховав*).

(*Входять Олена і Діодор*).

Діодор. Оленочко, Оленочко, мені здається, що я на справжніх іменинах.

Олена. Залишіть, Діодорчику... Вишневого й досі немає.

Діодор. Прийде. Він у нас такий, що і в воді не горить...

Олена (*до Семена*). Що з Вишневим?

Семен. Не знаю. Нічого не знаю. Треба чекати спокійно... Танцюйте... Говоріть щонебудь, смійтесь, щоб чули сусіди, що тут іменини.

Діодор. Так, так, треба сміятись, щоб часом чого не подумали сусіди. Починайте всі разом... Ха-ха-ха-ха...

Семен. Діодор, зупиніться.

Діодор. Чому?

Семен. Ви вже занадто. Ваш сміх впливає на нерви.

Діодор. Та це ж в інтересах конспірації, щоб часом не подумали чого...

Семен. Смійтесь, але тихше.

Діодор. Добре, добре... Вітаю дорогу імениницю. Хе-хе-хе!..

Семен. Дурень.

Олена. Діодорчик, Діодорчик, танцюймо. Розкажіть щонебудь... (*танцюють*).

Діодор. Важко, важко, Оленочко... Всі такі сумні... І мене сум обгортає... Але коли я з вами в цьому європейському танку, то я забуваю про все... Я відчуваю...

Олена. Що? Що саме, Діодорчику?

Діодор. Неначе у мене щось ворухиться... і підіймає в якісь чарівні надземні світи.

Дама. Я більше чекати не можу. Я відчуваю, що там негаразд.

Учитель. Але виходу нема. Мусимо чекати... (*стук*).

Семен. Хтось стукає... Мабуть Вишневий.

Дама. А може не він?

Козуб. Танцюйте... танцюйте... (*входить Вишневий*).

Усі. Ну що? Як? Поїхали?

Вишневий. Шклянку води, Стомився... Все гаразд. Експедицію одправив.

Семен. Чого так пізно?

Вишневий. Чекав на головного експедитора: Матюшенкового сина.

Дама. Я щось за нього боюсь.

Вишневий. Не турбуйтеся, то справжня людина. Його загін п'ять років ловила Червона армія... Він розуміє справу.

Семен. Оповідайте все... все, з самого початку.

Вишневий. Я поїхав за місто, на березі мене чекали хлопці. Ми ще раз детально обмірковували пляна... Хлопці мусять весь час тихо їздити біля острова. Коли робітники з Артемом прийдуть на острів, підуть у глиб і підпалять ґноти, вони одштовхнуть їх човни, пустять за водою. Ґноти будуть горіти кілька хвилин... Робітники повернуться до човнів... Але вже буде пізно.

Студент І. А коли вони загасять?

Вишневий. Що загасять? Ґноти? Не встигнуть. Вибухи загремлять—і всі в шматки, в порошок. Завтра в руїнах острова і кісток не знайдуть. Цієї ночі ми доведемо, що ми здібні не тільки на протести, а й на справжню роботу...

Діодор. Тут усі так турбувались, але я, я знав, що ви повернетесь, і все буде гаразд.

Козуб. Коли ж підпалять ґноти?

Вишневий. Швидко. З хвилини на хвилину загремлять вибухи. Наші повернуться сюди. Треба чекати. Іменини продовжуємо, танцюйте й гомоніть.

Діодор. Оленочко, танцюймо... Все гаразд. Я передчував, що так буде.

Олена. Коли б швидче вибух... і повернулись наші.

Діодор. Будуть, не турбуйтеся. За кілька хвилин почне бахкати (танцюють).

Вишневий. Інформуйте, що у вас зроблено.

Козуб. В Нечевілівці голова райвиконкому надто захопився колективізацією.

Вишневий. І ви його...

Козуб. Знищили. Увечері крізь вікно з карабіну.

Вишневий. Так і треба. Ми мусимо швидко накреслити плянове знищення найбільш міцних ворогів. Не забувайте, що кожне вбивство відповідно впливає на населення. Розмагнічує віру в непорушність уряду.

Студент ІІ. Але нам важко. Мало людей.

Вишневий. Важко. Жодних розмов про це не може бути. Потрібне велике напруження.

Студентка ІІ. А коли нас викриють?

Вишневий. Що? Хто це сказав? (Павза). Я прошу стримувати свої нерви.

Діодор. Так, так хвилюватись непотрібно. Я пропоную заспівати: «Ой у лузі...».

Вишневий. Діодор, замовкніть.

Діодор. Я власне, хотів, щоб пісню розвіяти хвилювання.

Вишневий. Дурень. Семене Стратоновичу—на хвилину.

Дама. Хвилюватись не треба. Ви молоді, ви мусите все покласти на терези боротьби. В свій час ми багато зробили, щоб жеврів, не згасав вогонь української нації.

Студентка І. Але вибухів чомусь не чути.

Студент І. Може вони зблудили... Ніч темна.

Олена. Якщо вибухів швидко не буде, то...

Козуб. Тоді треба розійтись.

Дама. Так може зараз, бо тоді.

Студентка І. Я іду...

Вишневий. Чекайте, чекайте. Ніхто звідси не вийде. Вибухи будуть. Без хвилювання. Я зараз вийду, подивлюсь, що робиться на дворі, а ви танцюйте, щоб не було жодних підозрінь і чекайте на мене...

Діодор. Дорога імениннице... дозвольте... (загальний танок).

Студент І. Я боюсь, що їх...

Студентка І. Викрили?

Студент ІІ. Що з ними?

Студентка ІІ. Я більше не можу.

Учитель. Як важко чекати.

Дама. Я не можу.

Олена. Я теж не можу... я стомилась...

Діодор. Ой, а у мене щось серце починає боліти. Дихати важко.

Козуб. Нічого не чути.

Семен. Яка жахлива ніч (ідуть у танку).

(Темно).

КАРТИНА 6. («На острові»)

І робітник. Але й темно, хлопці, хоч би дощ пішов...

Сизий. А хвилі як шумлять. Б'ються об камінь. Вітер скаженіє—щечовни одірве.

І робітник. Не поодриває. Це ж тобі не море...

Сизий. Та воно так, але, буває річка, як сказиться, то гірше як море.

І робітник. Ну й острів. Ні одної тобі травинки немає.

І робітник. Й чого за нього сварився отой професор, ніяк не вторапаю.

Корох. Да воно понятно. Професор про цей острів та написи на камені писав все життя. І йому зараз аби острів був цілий. Історія, каже... Пам'ятник... А наша електростанція для нього—нічого. Артема навіть зрадником нації й народу обізвав.

І робітник. Не розберу... Вчений він, професор, а не хоче зрозуміти, що зараз нова історія починається. Артема зрадником обізвав.. Та знає він, що Артем зі слюсаря інженером став?

Корох. Коли б тільки один говорив. А то коло нього ще шпана молодда прямо кричати почала.

Сизий. Що тут, покричали й точка. Це нічого. А от я на загесі робив, там гірше. Станцію закінчували, почали проводку в аулі робити. Поста-вимо стовпи, а через день прийдемо—лежать зрізані... Довго не знали—хто, а потім виявилось, що мули агітацію вели. Своя ж біднота й видала їх, і тепер нічого. Прямо красота. Вночі бачиш—високо в горах причепився

аул і виблискує вогнями. Красота! От тільки зривали раз уночі, як зараз маємо... двох моїх товаришів, старих робітників каменем убило, поховали ми їх коло станції й над могилою дві лампочки горять тепер день і ніч, доки станція стоятиме.

Комсомолец. А так може бути й зараз. Не встигнемо відпливти вчасно, і капут нам.

Сизий. Ну й що ж? Ти вже й злякався? Нічого. Поставлять наші хлопці над нашими могилами шість лампочок і будуть вони горіти день і ніч, доки станція стоятиме. Всі знатимуть, що вмерли не на ліжкові, а на посту будівництва. Із цих сіл, заводів, щороку будуть приходити люди й згадуватимуть нас...

ІІ робітник. Ну, хто там прийде? Забудуть швидко.

Сизий. О, ні. Це ж вам не те, що там на камені писано. Воював гетьман з козаками. Ну й залишився мертвий камінь, а ми будуємо таку станцію, що дасть енергію на села, заводи й кожне нове покоління питає: а хто будував такого велетня? Що то за люди були?

Комсомолец. А воно й правда...

І. Робітник. Чудак професор. Кинув би свій камінь й почав би писати про нас, може в історію попав би...

ІІ. Робітник. От ляпнув... І кому цікаво писати про нас, або читати буде комусь цікаво. Я розумію, професор пише про казаків, гетьманів, цікавий народ був... На човнах їздили аж до Турції. Через Чорне море і не думайте, що біля берега, ні... а так таки навпрямки, по самій середині. У нас у сільбуді не раз приставляли... Дуже цікаво. А ми що, будуємо станцію, ну й через сто років будуть будувати. Ще більше... А от на човнах через Чорне море, зараз, чортову маму хто зважиться поїхати. Хвакт!

Сизий. Ех і дурень ти, дурень. Та не в тім тільки діло, що будуємо, а як і з чого. (Захоплено). Ти от заплющ очі, забудь, що ти зараз живеш, а так, ніби через років 100. І книжку читаєш... жили люди в оточенні, нічого нема... Холод, голод... недорід... Усе проти них, стомлених. А вони роблять, уперто працюють.

Корох. Та що ти йому говориш? Хіба він, чудак, розуміє? Він, як та комаха, лізе по великому будинкові, відчуває, що щось під його ніжками дуже велике, а побачити цю красоту не може. Крила не вирости, щоб підлетіти, подивитись на все зразу. Все охопити оком.

(чути гуркіт мотора).

ІІІ. Робітник. Інженер... Артем їде...

Всі. Інженер... Артем...

Голос. Оо-го-о!.. Стоп! (гуркіт мотора стихає, вийшов Артем).

Артем. Ну, хлопці, все готово? У кожного, як слід?

ІІ. Робітник. Все. Тільки підпалюй.

Артем. Добре. Значить, зараз розчистимо обличчя нашої старенької землі, щоб не стирчала таким гострим камінням...

ІІ. Робітник. Чесанем її динамітом, аж застогне...

Корох. От бачиш, чудак. Ти кажеш—не цікаво про нас. Не так

давно ми людей динамітом чистили, а зараз землю. І до неї дійшла черга.

Артем. Качайте, товариші... Оглянемо й паліть за сигналом... А як до човнів—бігти зручно?

Сизий. Та воно нічого...

Артем. Мотористи, заведіть мотори, щоб усе було як слід, а то пішки по воді тьопати будете...

Мотористи. Єсть (виходять). От, щоб подивитись, як вони палить почнуть...

II. Моторист. А ти ніколи не бачив?

I. Моторист. Ні. Я піду на той камінь. Звідти, мабуть, буде видно.

II. Моторист. Залиш. Не треба. Знаєш, щонебудь трапиться...

I. Моторист. А що може трапитись? Мотори гудуть, провірені, а як почнуть вони бігти, то я за одну хвилину буду в човні.

II. Моторист. Не йди браток, неприємно... Ти ж на посту. Понімаєш?—на посту.

I. Моторист. Та що там—на посту? На посту, чудак, я ж тут за кілька кроків... (пішов).

II. Моторист. Не люблю я цього... (починає крутити цигарку, ззаду тихенько вискочило 2 тіні, один ударив по голові моториста, той упав).

Отаман. Швидче, швидке одв'язуйте човни...

I. Студент. Готово.

Отаман. Що? Нищете? Не спинились? Так загиньте самі під камінням. Хлопці... Тікаймо, на мотори. Швидче (зникають).

I. Моторист. Ого-го... Вже запалили... Біжать (вбігає). Петро! До човнів! Петре, ти що, заснув?.. Кров. А де човни? (побіг) їх нема... попливли. А-а-а... Я дожену... (метнувся в воду. Біжать робітники).

Сизий. Щось не чути мотористів. Ей, мотористи, де, де ви?

Корох. Мотористи, чортіві душі. Човнів нема.

2. Робітник. Де мотористи? Зникли? Що робити?

3. Робітник. Шукай...

Сизий. У воду...

Корох. Назад.

3. Робітник. Ось моторист... (напружена павза). Забитий. Ми пропали.

Комсомолец. Гасить гноти... (в темряві біжать червоні вогні) вперед!..

Артем. Назад. Не встигнете... Все одно смерть. Куди не побіжиш. За три хвилини догорять гноти і загремлять вибухи. Відступу нема. Товариші. Разом зустрінемо смерть спокійно... Відступу нема.

Всі. Відступу нема. Кінець.

Корох. Братва, без паніки зустрінемо смерть. Без паніки... (чути гуркіт мотора).

Комсомолец. Мотор... мотор...

Всі. Швидче... рятуй! Не встигне... Мотор! Мотор! Сюди... (Яскравіше блиснули вогні гнотів, гул мотора сильніше, темно).

ДІЯ IV.

КАРТИНА 7. («Лябораторія»)

Комсомолка. Товаришу Миколо, проба готова.

Микола. Ви перевірили розмір?

Комсомолка. Так.

Микола. Давайте (кладе камінця в апарат. В апараті тріснуло).

Комсомолка. Що?

Микола. Луснув, як горіх.

Комсомолка. Я передбачала. В цьому граніті майже немає червоних зерен.

Микола. Давайте ще.

Комсомолка. Прошу. (Пробує. Знов тріснуло). Чорт! І цей розлетівся.

Секр. Парт. Випробуйте ще. Ми мусимо знайти. На партбюрі втретє стоїть питання про камінь. Чи знаєте ви, що темпи будування зриваються? Чекати не можна й хвилини. Кожен день сотня робітників іде на відпочинок. Пам'ятайте, що зараз за темпи відповідаємо тільки ми. Ми мусимо негайно знайти матеріал.

Комсомолка. Сьогодні кілька разів приходили робітники. Цікавляться наслідками проби. Хтось сказав, що доведеться камінь возити з Кавказу. Робітники хвилюються...

Секретар. А хто це сказав? (входить академік, його не помічають).

Микола. Я. Кілька днів тому. Я думав, що академія заборонить нищити «Кам'яний острів», бо там пам'ятники. Історія...

Комсомолка. Академік (павза. Всі дивляться на Онського).

Онський. Ви гадаєте, що академія заборонить? А от ми зараз поміркуємо. Ви зробили пробу з п'ятої берегової дільниці?

Микола. Так. Третя дільниця дала гарні наслідки, а п'ята—порох.

Секретар. Але з третьою нам не вистачить.

Онський. Зараз побачимо. У мене єсть проба ще з одного пучка. Ставте апарат. Так. Почали. Більше. Ще. Так.

Секретар. Тримайте, тримайте... Ще... ще. Норма.

Онський. Не спиняйте... Ще...

Комсомолка. Красота!

Онський. Годі. Прекрасна порода.

Секретар. Це проба з берега?

Онський. Ні. З острова. Того самого «Кам'яного острова, що його має висадити в повітря Артем (павза). А є вже відомості з острова? Артем повернувся?

Микола. Вибухи були, але ще з острова ніхто не повернувся. Повернувся. До роботи товариші, рвіть камінь, заливайте бетоном береги.

Онський. Зфоторафовані написи надішліть історикам, час їм зробити реконструкцію в своїй роботі, бо не встигнуть за нами, за оновлен-

ням нашої країни. Ну, гаразд. На ранок камінь мусить бути. Я піду. Трохи стомився (пішов).

Секретар. З таким ученим ми збудуємо ще не одну електростанцію...

(Темно).

КАРТИНА 8. (У Надії).

Семен. Вчора я хотів тебе бачити.

Надія. Що ж перешкодило?

Семен. Я заходив о 10, 12, в годину ночі й три рази в кімнаті не було нікого. Я хочу знати, де ти була?

Надія. У знайомих.

Семен. У знайомих? До 5 години ранку?

Надія. Ти, здається, хворий?

Семен. Я почуваю себе дуже добре.

Надія. Дуже добре? Ну, і гаразд. А я гадала, що захворів. Воно й не важко... Холодна ніч... вода. Легко застудитись...

Семен. Ніч... вода? Ти знаєш про це, Надіє? Ти знаєш?

Надія. Про що? Про острів? Ніч? А ти як гадаєш: знаю, чи не знаю?

Семен. Надіє, не грай з вогнем. Ти мусиш сказати, де ти була цієї ночі. Чуєш? Ти мусиш казати все, все..

Надія. Ти зблід... Добре, я скажу. Я зненавиділа тишу, тут у нас, цю запліснявілу тишу. І вчора в бурхливу ніч, коли скажений вітер хотів виплеснути воду з берегів, я човном різала рухливі горби чорної води. Кипіла вода. Я думала йти проти хвиль, але могутній порив вітру вдарив у човен і я опинилась далеко, далеко... біля якогось острова.

Семен. Біля острова?

Надія. Так, Біля острова...

Семен. Надіє...

Надія. Стривай—я ще не скінчила... Слухай. Ти ж кілька місяців не чув від мене справжнього слова... Так от, я зараз хочу його сказати. На чому я спинилась? А... так... Я опинилась біля острова і... побачила жахливу картину... Я була надто стомлена, і це був міраж. Уяви: на фоні темного неба випинались чудні скелі, мов гострі ребра доісторичного велетня... Між ними замиготіли червоні вогні, блискучими гадюками закрутились, затанцювали серед скель, якийсь човен метнувся від острова і в цю хвилину я почула жахливий крик людей. Вони бігали по острову, а потім застигли, мов зачаровані блискучими вогнями, що бігали між скелями і...

Семен. Годі. Вони загинули?

Надія. Хто вони? Ти їх знаєш? Ти був там? Тепер я тебе питаю, що з ними? Вони загинули? Кажі, кажі зараз же... кажі. Інакше ти звідси не вийдеш...

Семен. Я не знаю... Нічого не знаю.

Надія. А чого ж ти зблід? Чого тримтиш? Скажи?

Семен. Мені важко зараз про це говорити, згадувати. Я бачу, що зараз це зайве. Я не хочу зараз знати навіть про наслідки, які б вони не

були. Але в ім'я минулого—ти забудеш про цю ніч, і нікому про це не скажеш нічого...

Надія. Це вірно. В ім'я минулого я не забуду цієї ночі і буду говорити скрізь, і всім... кожному... Нехай...

Семен. Ти що ж... я... Я можу загинути, а справа нації, справа цілої країни, мільйонів людей, що зараз...

Надія. Годі. Ви можете йти. Мені обридли ці розмови.

Семен. Я не піду звідси. Ім'ям тата закликаю тебе—ти будеш мовчати. Ти...

Надія. Цю ж хвилину залиш кімнату!

Семен. Я не піду... я... я... (входить Вишневий).

Вишневий. На вас чекає Козуб. Він там. Хоче бачити в важливій справі. Ідіть, поговоріть з ним.

Семен. Я зараз... Я хочу кілька хвилин... Заждіть мене.

Вишневий. І хвилини не можна. Справа надто важлива. Зараз же йдіть. Зараз будуть делегати.

Семен. (розгублено). Добре. Добре. Я йду (вийшов).

Вишневий. Я, здається, невчасно потрапив до вашої кімнати. Даруйте, Надіє...

Надія. Вашу помилку виправити ще не пізно. Он двері. Прошу.

Вишневий. Не чекав такої рішучості. Це надто гостро.

Надія. Для вас це надто м'яко.

Вишневий. Чи не відчуваєте ви, що ваші нові друзі вже встигли вплинути навіть на вашу ввічливість?

Надія. Що вам, власне, треба?

Вишневий. Прекрасне запитання. Європейське. Справи перш за все. Два питання цікавлять мене. Я сподіваюсь, що ви дасте відповідь. Перше: чи думаєте повернутись до нас, або в гіршому випадкові стати неутраальною до нашої роботи? Це перше. Відповідайте.

Надія. Залишіть кімнату.

Вишневий. Не говоріть зі мною в такий спосіб. Це з Діодорчиком ви можете так говорити, а не зі мною. Ви мусите мене вислухати до кінця.

Надія. Говорить, що маєте, й забирайтесь.

Вишневий. Чудесно. Я хочу сказати вам у вічі все, бо я вірив вам, в моїй уяві ви завжди були ідеальною жінкою, що віддалась українській науці, свідомо свого національного завдання, а їх так у нас мало. І що ж, які наслідки? Ви зраджуєте наші ідеї, зраджуєте чоловіка з якимось нікчемним інженером.

Надія. Як ви смієте?

Вишневий. Заждіть, заждіть. Потім ви скажете все. Я розумію. Мертва історія не змогла опанувати вами. Я передчував це. Я сам не раз б'юсь над проклятим питанням. Коли ж прийде той час? Хіба ви вірите, що мене задовольняють ці мармелядні розмови про живу силу, що була рушієм національного прогресу про минуле. Мені душно, чуєте, душно!

Надія. Чого ж ви так впадали біля батька?

Вишневий. Надіє, ви ж не дитина. Ви прекрасно розумієте, що такі, як ваш батько, то була наша заслона, за якою ми мусіли стояти. Так наслідують нас історія... Ми мусимо робити тільки за ними й через них.

Надія. Але заслона розірвалась і ви боїтесь, щоб вас не побачили?

Вишневий. Ні, ні, ви рано зневірились... ви злякались... Чому?

Надія. Я не злякалась. Я чую похоронний дзвін тут, серед вас, серед цих стін, серед трупів, що хочуть знайти живу силу в нетрах історії і за її допомогою родитись удруге... Чад... густий чад, від якого розривається голова, зупиняється кров. Ні, жодних розмов про це. Збожеволіти тут разом з вами я не хочу. Ідіть звідси.

Вишневий. Добре. Я бачу, ви одходите од нас. Так, але... Надіє... кілька років тому, пам'ятаєте, ви не зрозуміли мене, а я тамував, намагався погасити свої почуття до вас... Артем—хам. Він просто підійшов і зняв з себе облудне покривало. Я ж вагався. Але зараз я збагнув тебе. Я зірву з тебе маску!

Надія. (вихопила револьвер). Назад... Назад... Забирайтесь.

Вишневий. Ого... Гаразд, ми ще з вами зустрінемося. (вклонився й пішов).

Надія. Станція!.. Станція!.. Дайте 17—02... 17—02...

(Темно).

В КІМНАТІ СЕМЕНА.

Вишневий. У нас є двоє зрадників.

Козуб. Хто?

Вишневий. Ніна й Надія...

Козуб. Надія? Важко повірити.

Вишневий. Це факт. Семене, хто стежить за Надією?

Семен. Олена й Ковальчук?

Вишневий. Добре. Викладайте, поки з'їдуться. Коротко.

Козуб. Зброю одержали з-за кордону три дні тому. Автоматичні мавзери, парабелюми.

Вишневий. Прекрасно. Які настрої?

Козуб. Не зовсім... Про настрої бідноти говорити нема що. Вона не з нами. Оськажена, як у громадянську війну.

Вишневий. А середняки?

Козуб. Більшість захопилась колективізацією. Працювати надзвичайно важко. Наших людей мало, і серед них паніка.

Вишневий. Паніка? Боягузи!.. Треба швидче розпочинати одверту збройну боротьбу. Це розжене паніку. Міцніше об'єднає їх.

Козуб. Мало зброї.

Вишневий. Зброя буде. Але розумієте, що справа не тільки в зброї. Головне—почати. А нам допоможуть. За кордоном уже зрозуміли й навчилися писати про загибель, колонізацію українського вільного народу... Не турбуйтеся, там пильно стежать за кожним нашим рухом.

Козуб. Запевняю вас, ми робимо все, я навіть пісню написав... й пустив у народ.

Вишневий. Цікаво, яку?

Козуб. Стилізував під народні пісні. Ось вона:

Ой, Сози ви, сози!

Надінуть вам сталені штани

та й занози...

Вишневий. Прекрасна пісня. Я не знав, що ви маєте такий поетичний талант. Така творчість для нас потрібна. Коли ми виграємо, ви будете найкращим поетом на Україні і редактором великого журналу.

Козуб. Ви перебільшуєте...

Вишневий. Ні, ні. Ця пісня, ці рядки будуть записані на сторінках нашої історії. *(Виходять куркулі й Діодор).*

Куркулі. Здрастуйте, здрастуйте!

Вишневий. Дуже приємно, дуже приємно. Прошу сідати, дорогі делегати.

Діодор. Ми трохи спізнились, але довелося маневрувати, бо...

Вишневий. Так. Може бути. Але мені щось не до вподоби ці пари. Треба швидче кінчати нараду й сьогодні ж роз'їхатись. У місті залишусь тільки я. По закінченні наради роздам явки.

Діодор. Знайомтесь, це мій тато.

Вишневий. Дуже приємно бачити тут, на такій важливій нараді, наших свідомих й багатострадальних хліборобів. Ваша присутність тут ще більше запалює нас до боротьби з колективізацією нашої країни... Ми знаємо, що краще селянство піде з нами. Ви розповісте нам сьогодні все, що робиться у вас на селі.

І Куркуль. Що робиться? Ви питаєте, що робиться? Хіба ж можна розказати? Серце кров'ю обливається. Смерть... чума... червона чума іде на нас... Народ сказився... Свій на свого, немов звірі... Гієни люті... у горло впиваються. Голода, гультаї, і не самі, а ще й середняків підбурили. І разом приходять до двору. Рідні куми, середнячки йдуть і описують, ліквідують тебе до цурки, а потім ще й виганяють з рідної хати. Земля, земля, не вдержить!

П куркуль. Не вдержить. Пропали ми. Рятуйте, рятуйте нас

Вишневий. Тихше... тихше...

Куркулі. Не можемо, не можемо мовчати! Ви наші спасителі, рятуйте!

Діодор. Я не можу... Не можу дивитись... Народ, народ плаче! Ах, я... я... протестую.

Куркуль. Вибачте, на серці наболіло.

Вишневий. Не плакати й не репетувати. Це вам не допоможе. Зараз треба боротись сціпивши зуби, без слів, без криків. Ви мусите організувати навколо себе людей. Паліть, паліть, вбивайте. Робіть що можете, бо інакше знищить нас... Ми організація міцна й вам допоможемо... Швидко

з-за кордону надішлють другу партію зброї... (стук у двері, всі схопились).
Хто?

Г л о с. Це я. Обрій (вбігає Олена).

Вишневий. Що трапилось?

О л е н а. Надія зникла.

Семен. Як?

Вишневий. Де?

О л е н а. Вона вийшла з дому,—ми за нею. Я з одного боку вулиці, а Ковальчук з другого. Ідемо...

Вишневий. Далі?

О л е н а. Надія помітила нас, прискорила кроки, ми за нею.

Вишневий. Далі?

Семен. Я прошу хоч одну хвилину дати мені. У мене тези коротенькі.

Питання агітації...

Вишневий. Не даю. Кожна хвилина важить життя. Хто проти? Нема. Так. Я починаю з першого питання. Хлібороби. Ми мусимо, якомога швидче, виявити нашу силу, зв'язатися з центром... (стукіт у двері).

Діодор (злякано). Хтось... сту... сту... кає...

Вишневий. Тихше. Олено, подивіться в вікно.

О л е н а. Біля парадного... біля парадного... (стукіт сильніше. Всі зазмерли. Стукіт ще сильніше).

(Темно).

КАРТИНА 9. (Острів).

(Фрагменти різних площин. Кілька екранів).

А р т е м. Товариші! Кам'яний острів зірвано. Тисячу кубів кращого граніту йде на будівництво нашого гіганта-електростанції, Товариші! Ми заклали динаміт під стару землю. 13 років червоним вогнем горять наші гноти й гремлять вибухи по всій земній кулі... Багато островів ще треба знищити, але вогню... динаміту, енергії у нас вистачить. Ніхто не згасить наших вогнів. Цієї ночі наші вороги спробували висадити нас разом з камінням у повітря, але об нього ж розбили свої голови... Сьогодні ми примусимо їх дати відповідь.

Робітник. Сьогодні ми їх витягнемо на сонце, поставимо перед робітничою клясою і питаємо за всі 15 років революції — питаємо, нехай дадуть відповідь.

А р т е м. Товариші! Разом з островом кам'яним ми висадили в повітря острів людський, що чекав на першу бурю, щоб врізатись у наш корабель і пустити його на дно.

2 робітник. Корох пиши резолюцію. Вимагаємо найсуворішої кари,
Г л о с. Правильно!

Всі. Правильно! Вимагаємо найсуворішої кари!

К а р о х. Товариші! Острови ми знищили, але підводне каміння ще буде на нашому шляху. Важко плавати нашому кораблі. Але разом з нашою

інтелігенцією, що з нами буде університети, заводи, Дніпрельстани... Дніпро примушує бігти новими річищами, ми розчистимо шлях! Робітнича клясо, переключай на нові рейки нашу Україну!

А р т е м. Швидче пускайте Дніпрельстани!.. (на екранах кіно-монтаж з елементів Дніпрельстану).

(Завіса).

„Не віддам“

ПЕТР

ков
міс
арх

йо

му
р
й

Р
1